

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี

บนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

The Development Guidelines of Border Tourism in Ubon Ratchathani Province with Creative Economy

สุวภัทร ศิริธรรมะสกุล^{1*} เขมจิรา นทองเป็ด²

^{1,2}คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Suwaphat Siridhammasakul^{1*} Khemchira Nongped²

^{1,2}Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

*Corresponding Author E-mail: suwaphat.s@ubu.ac.th

(Received: February 13, 2025; Revised: April 18, 2025; Accepted: April 23, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อ 1) วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี 2) วิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่อำเภอชายแดน 4 อำเภอของ จ.อุบลราชธานี เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว รวม 64 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ มีการเติบโตเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่อง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความน่าสนใจ ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว คือจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้น แต่พบปัญหาในการจัดการสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ขาดระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี ขาดกิจกรรมทางการตลาดที่ดึงเอาทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจในชุมชนได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีสามารถทำได้โดย การพัฒนาด้านระบบโครงสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ด้านความปลอดภัย การสร้างจุดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ การมีนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดน การยกระดับศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวชายแดน จากผลการวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรเพิ่มการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ความปลอดภัย นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว เส้นทาง การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองชายแดน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การท่องเที่ยวชายแดน, เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

The purposes of this research were to 1) analyze the tourism situation of four border cities of Ubon Ratchathani Province, 2) analyze the potential for the development of border tourism in Ubon Ratchathani Province with creative economy, and 3) propose the development guideline for border tourism in Ubon Ratchathani Province

with creative economy. There were 64 key informants who were representatives from government sectors, private sectors, community sectors, and tourists by purposive sampling.

The results of the study showed that the situation of tourism development in the four border cities has continued to grow in average tourism revenue. There were outstanding tourist attractions and tourism activities that were promoted and developed to be attractive. In terms of the potential to attract tourists, the four border cities of Ubon Ratchathani Province had potential to attract tourists with an increase in the number of tourists. However, there were problems in the management of tourist attractions, tourism products and services, as well as tourism business operators and tourism staff, as well as a lack of tourism infrastructure and marketing activities that could draw cultural capital to create value and economic value in the local community. Including problems related to the development of border tourism in Ubon Ratchathani province with creative economy in terms of production factors, demand factors, competitive strategy context factors and related support factors. Therefore, the development guidelines for border tourism in Ubon Ratchathani Province with creative economy could be achieved by developing the infrastructure system, and basic utilities building confidence in the safety of life and property. They could strengthen and create border tourism identity. The policy to integrate border tourism development plans in border urban areas should be set including enhancing the potential of local guides, and creating tourism story-telling. Furthermore, they should develop border tourism routes and activities connecting to four border cities. Due to the research results, there should be increasing the development of infrastructure and utilities, safety, tourism development policies, tourism routes, tourism activities, and local guides to support tourism in border cities.

Keywords: Development Guidelines, Border Tourism, Creative Economy

บทนำ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นที่ทราบกันดีว่าประกอบด้วยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ศาสนาและความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่ประกอบด้วยจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ที่ประกอบด้วยวัฒนธรรม ขอม ลาวและไทยผสมผสานกันอยู่อย่างน่าสนใจ การเป็นที่ยอมรับจากนักท่องเที่ยวสามารถสังเกตได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง นอกเหนือจากบริบทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในมิติของมูลค่าทางเศรษฐกิจแล้ว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังคงได้รับการพิจารณาให้มีความสำคัญในระดับชาติโดยเมื่อพิจารณายุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) นั้นยังคงให้ความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ โดยบรรจุในยุทธศาสตร์การสร้างฐานการผลิตที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างเข้มแข็งและสมดุลโดยใช้เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) อย่างไรก็ตามหากมองในมุมตรงข้ามกับศักยภาพของพื้นที่อีสานใต้ตามที่กล่าวไป การเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย

และชาวต่างชาติเข้ามาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดอุบลราชธานีจะพบได้ว่าปัญหาประการสำคัญของปรากฏการณ์ทางการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้คือ การไหลออกของนักท่องเที่ยวในเมืองชายแดน (Transit Tourist) เช่น ด้านชายแดนช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี จากตัวเลขสถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดดังกล่าวในปี พ.ศ.2562 พบว่า จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 3,844,061 คน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติประมาณ 45,794 คน (สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง, 2563) จากตัวเลขสถิติเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานียังคงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะจุดโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เป็นที่นิยมอยู่แล้วในปัจจุบัน (First Class Destination) ในขณะที่ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตชุมชนของจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวรอง (Second Class Destination) ยังคงมีอยู่ในระดับสูงแต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมในเชิงพาณิชย์อย่างจริงจัง เช่น พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชายแดนโดยเฉพาะวิถีชีวิตริมแม่น้ำโขง (จารุวรรณ เพียรธมล, 2564)

ประเด็นปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน ยังพบว่า แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน จังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะพื้นที่อำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาล อำเภอโขงเจียมและอำเภอสรินทร ยังขาดการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์มาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และยังไม่สามารถนำเอาความโดดเด่นของวัฒนธรรมชุมชนโดยเฉพาะวิถีชีวิตริมแม่น้ำโขงมาเสนอให้กับนักท่องเที่ยวได้ ส่งผลให้บริษัทนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศลาวโดยไม่มีการพำนักรหรือเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน (ศราวดี เทียมประเสริฐ, 2564) ซึ่งประเด็นปัญหาข้างต้นสามารถสะท้อนปัญหาเชิงนโยบายของภาครัฐบาลได้เป็นอย่างดีถึงการขาดนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี โดยประเด็นปัญหามีความสัมพันธ์ที่ส่งผลกระทบไปยังภาคธุรกิจนำเที่ยวที่ไม่สามารถเลือกเอาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดนมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในการจำหน่ายในรายการนำเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากความกังวลในศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินงานโครงการวิจัยในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ทบทวนวรรณกรรม

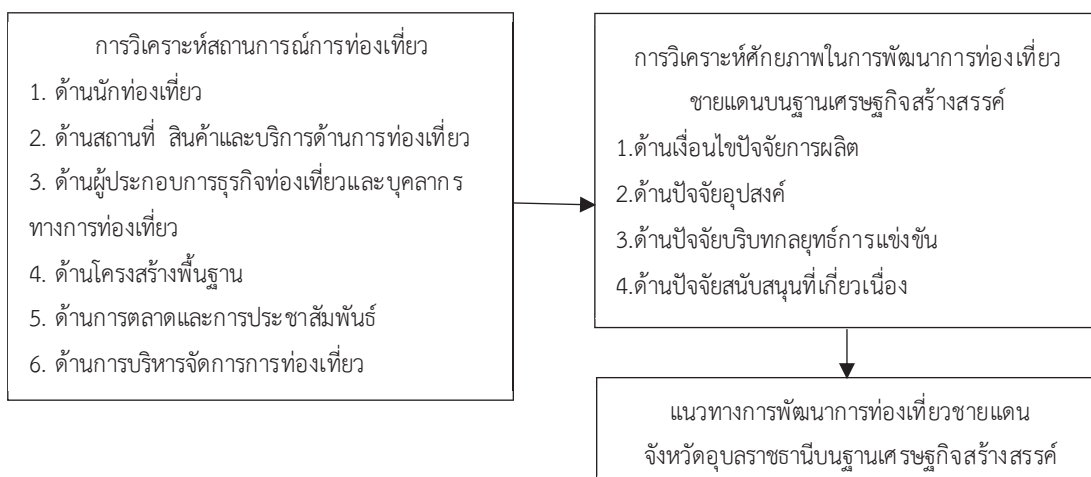
การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย แนวคิดการท่องเที่ยวชายแดน (Border Tourism) โดย กนกวรรณ มโนรมย์ (2552) ได้อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวเมืองชายแดนไว้ว่า การท่องเที่ยวเมืองชายแดน มาจากคำว่า “การท่องเที่ยว” และ “เมืองชายแดน” โดยลักษณะความเป็นเฉพาะของ การท่องเที่ยวเมืองชายแดนหรือเมืองท่องเที่ยวชายแดน มีความหมายที่ครอบคลุมถึง การปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพื้นที่ กล่าวคือ เป็นการปฏิสัมพันธ์กันกับประเทศเพื่อนบ้านตามลักษณะสภาพภูมิประเทศและอาณาเขตที่ติดต่อกัน ซึ่งอาจจะเป็นการเชื่อมต่อถึงกันทั้งในทางบกหรือทางน้ำ ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์การแลกเปลี่ยน

ทางการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันของทั้งสองประเทศ รวมถึงพื้นที่ชายแดนที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณีเทศกาลท้องถิ่น ธรรมชาติ ผจญภัย วิถีชีวิตของคนในชุมชนในพื้นที่ชายแดน เป็นต้น และ Wieckowski (2023) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวชายแดนจะเป็นการท่องเที่ยวที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เมืองชายแดนเป็นพื้นที่ทางการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบจำลองทางเศรษฐกิจ หรือ Porter's Diamond Model ในการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดย Bouchra & Hassan (2023) ได้อธิบายองค์ประกอบของ Porter's Diamond Model ประกอบด้วย เงื่อนไขปัจจัยการผลิต (Input Factor Conditions) ปัจจัยอุปสงค์ (Demand Condition) ปัจจัยบริบทกลยุทธ์และการแข่งขัน (Strategy and Rivalry Context) และปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้องเนื่อง (Related and Supporting Industries)

ในส่วนของการศึกษาในประเด็นศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในการศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี โดยคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง (2560) ได้อธิบายไว้ว่า การศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวสามารถศึกษาได้จากประเด็นด้านนักท่องเที่ยว ด้านสถานที่ ด้านสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ด้านผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและบุคลากรทางการท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) (2564) ได้อธิบายแนวทางการส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยใน 15 สาขา ได้แก่ 1) งานฝีมือและหัตถกรรม 2) ดนตรี 3) ศิลปะการแสดง 4) หัตถศิลป์ 5) ภาพยนตร์ 6) การแพร่ภาพและกระจายเสียง 7) การพิมพ์ 8) ซอฟต์แวร์ 9) การโฆษณา 10) การออกแบบ 11) การให้บริการด้านสถาปัตยกรรม 12) แฟชั่น 13) อาหารไทย 14) การแพทย์แผนไทย และ 15) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการผลักดันวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5 F ได้แก่ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) ผ้าไทย และการออกแบบแฟชั่น (Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) และ 5) การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาล ประเพณีสู่ระดับโลก (Festival)

ดังนั้น จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์เอาประเด็นสำคัญไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในแต่ละวัตถุประสงค์ดังภาพกรอบแนวคิดการวิจัยด้านล่าง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการการวิจัยในพื้นที่อำเภอโขงเจียม อำเภอสิรินธร อำเภอนาตาล และอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

1. ประชากร คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ 4 อำเภอ อำเภอละ 4 คน รวมเป็น 16 คน เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานด่านตรวจคนเข้าเมืองอำเภอนาตาล อำเภอเขมราฐ และอำเภอสิรินธร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุบลราชธานี ผู้แทนจากหน่วยงานภาคเอกชน ในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอ อำเภอละ 4 คน รวมเป็น 16 คน เช่น ธุรกิจนำเที่ยว สมาคมผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดอุบลราชธานี ธุรกิจที่พัก ธุรกิจรถเช่า ธุรกิจจำหน่ายสินค้าชุมชนและของที่ระลึก และธุรกิจร้านอาหาร ผู้แทนภาคชุมชนที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอ อำเภอละ 4 คน รวมเป็น 16 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย อำเภอละ 4 คน รวมเป็น 16 คน รวมประชากรทั้งหมด จำนวน 64 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมถึงการจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อย โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 64 คน ซึ่งเป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ภาคชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอ โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การวางแผน การส่งเสริม รวมถึงการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองท่องเที่ยวชายแดนใน 4 อำเภอ และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดนใน 4 อำเภอ โดยคัดเลือกจากนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวและใช้บริการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่วิจัยของ 4 อำเภอและมีการพักค้างคืนไม่น้อยกว่า 1 คืน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในการเก็บข้อมูลภาคสนามในประเด็นเกี่ยวกับ 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการสร้างเครื่องมือจากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย จำนวน 5 คน โดยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) เพื่อประเมินว่าคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยผลของการคำนวณค่า IOC ของแต่ละคำถาม พบว่า มีคะแนนเท่ากับ .75 ซึ่งถือว่าผ่านการประเมินและมีความสอดคล้องที่ดี

4. วิธีการเก็บหรือรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวน 48 คน ซึ่งเป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน ภาคชุมชนในพื้นที่ 4 อำเภอ เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้ในกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อย คณะผู้วิจัยได้แบ่ง กลุ่มผู้เข้าร่วม กิจกรรมเป็น 4 กลุ่มตามอำเภอทั้ง 4 อำเภอโดยแต่ละกลุ่มย่อยจะประกอบด้วยผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคชุมชน และสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการขอสัมภาษณ์เชิงลึกนักท่องเที่ยว จำนวน 16 คน ในประเด็นที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยอธิบายที่มาและความสำคัญของโครงการวิจัยให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบและเข้าใจก่อนได้รับการอนุญาตให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เป็นการวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับ 1) สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาล อำเภอโขงเจียมและอำเภอสรินธร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวของพื้นที่เมืองชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีมีแนวโน้มการเติบโตได้ดี โดยพิจารณาจากข้อมูลตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นในภาพรวมของจังหวัดอุบลราชธานีในปี พ.ศ.2560-2561 (โดยคณะผู้วิจัยจะไม่ใช้ฐานข้อมูลในช่วงปี พ.ศ.2563-2564 เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่วนสถิตินักท่องเที่ยวปี พ.ศ.2562 ไม่มีการแยกจำนวนนักท่องเที่ยวรายจังหวัด) สำหรับสถิตินักท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวนร้อยละ 95 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด โดยร้อยละ 5 เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ในปี พ.ศ.2560 มีนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 2,977,591 คน มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 148,346 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 7,375 ล้านบาท นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนวันพักเฉลี่ย 2.86 วัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวนวันพักเฉลี่ย 2.30 วัน ในปี พ.ศ.2561 มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.76 มีนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 3,091,230 คน มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 152,093 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.46 โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 7,999 ล้านบาท นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนวันพักเฉลี่ย 2.92 วัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีจำนวนวันพักเฉลี่ย 2.32 วัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) ซึ่งอำเภอเป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดนทั้ง 4 อำเภอ คือ อำเภอสรินธร อำเภอเขมราฐ อำเภอโขงเจียมและอำเภอนาตาล ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาถึงจำนวนธุรกิจที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ พบว่า อำเภอสรินธรเป็นอำเภอที่มีจำนวนธุรกิจที่พัก จำนวนห้องพัก ร้านอาหารและร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกสูงสุด รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว รองลงมา คือ อำเภอเขมราฐ อำเภอโขงเจียมและอำเภอนาตาล ตามลำดับ

ดังนั้น จากข้อสรุปของการระดมความคิดเห็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ เกี่ยวกับสถานการณ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยว จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ทั้งในด้านรายได้และอัตราการเติบโตเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยว
- 2) จำนวนวันพักเฉลี่ยทั้งนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีวันพักเฉลี่ยประมาณ 3 วัน ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีจำนวนวันพักเฉลี่ยสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีวันพักเฉลี่ยประมาณ 2 วัน

3) รายได้จากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานีมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น หากจัดอันดับอำเภอที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวมากที่สุดถึงน้อยที่สุด อันดับหนึ่ง คือ อำเภอสรินธร อำเภอเขมราฐ อำเภอโขงเจียมและอำเภอนาตาล ตามลำดับ

นอกจากนี้ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว พบว่ามีประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ ดังตารางที่ 1 ด้านล่าง

ตารางที่ 1 ประเด็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานี

ด้าน	ประเด็นหลัก
นักท่องเที่ยว	1. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้แวะพักและมีการใช้จ่ายในบริเวณเขตชายแดนจำนวนน้อย เนื่องจากขาดจุดแวะพักและจุดที่น่าสนใจ 2. นักท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 90 เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวน้อยกว่าชาวต่างชาติ 3. มีระยะเวลาการพักเฉลี่ยรวมระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ประมาณ 1.5 วันกว่า ซึ่งถือว่าน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองท่องเที่ยวชายแดนในพื้นที่อื่นๆ 4. การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอจังหวัดอุบลราชธานีน้อยมาก 5. นักท่องเที่ยวยังไม่มั่นใจในความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมและจุดแวะพักระหว่างเส้นทางท่องเที่ยว
สถานที่ สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว	1. สินค้าและบริการมีความหลากหลายแต่ขาดจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่สร้างจากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความจดจำและสร้างความโดดเด่นลอกเลียนแบบได้ยาก 2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสินค้าให้มีความหลากหลาย มีคุณภาพ สามารถตอบสนองนักท่องเที่ยวได้หลากหลายกลุ่ม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ การท่องเที่ยวเชิงบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอาหารและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	1. การลงทุนของผู้ประกอบการท่องเที่ยวน้อย 2. ผู้ประกอบการจำนวนมากยังขาดความเป็นมืออาชีพในการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยว 3. แรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีศักยภาพในการรองรับการบริการทางการท่องเที่ยวปานกลาง และสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวระดับนานาชาติยังขาดแคลนแรงงานที่มีศักยภาพโดยเฉพาะด้านการสื่อสารภาษาต่างประเทศ 4. การพัฒนามาตรฐานการให้บริการของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว 5. การส่งเสริมให้ภาคประชาชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวมากขึ้น
โครงสร้างพื้นฐาน	1. ขาดระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดีที่สามารถรองรับและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ เช่น ถนนที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จุดบริการรับส่งและจอดรถ ห้องน้ำที่สะอาดสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ 2. ขาดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดและในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี 3. ขาดการบริหารจัดการระบบ ICT ที่ดี และให้ข้อมูลที่ชัดเจนแก่นักท่องเที่ยวรวมถึงการสืบค้นข้อมูลในระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยว

ด้าน	ประเด็นหลัก
การตลาดและการประชาสัมพันธ์	1. การประชาสัมพันธ์และการตลาดด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ไม่มีความเชื่อมโยงกัน 2. ขาดกิจกรรมทางการตลาดที่ดึงเอาทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจในชุมชน และในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างเต็มศักยภาพ 3. ขาดแผนที่การท่องเที่ยว (ได้ตลอดปี) และเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี
การบริหารจัดการ	1. ขาดการบูรณาการจัดการแผนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีที่ดึงเอาจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยว และการบริหารจัดการร่วมกัน รวมถึงการ Share Vision and Resource ร่วมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว 2. ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายและภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของสถานการณ์การท่องเที่ยวของพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าระดับของการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นเมืองหลักทางการท่องเที่ยวและเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวรู้จักและมาเยือนจำนวนมาก คือ อำเภอสิรินธรและอำเภอเขมราฐ และกลุ่มเมืองท่องเที่ยวรอง คือ อำเภอโขงเจียมและอำเภอนาตาล ทำให้ทั้งสองกลุ่มเมืองท่องเที่ยวมีปัญหาทั้งที่คล้ายกันและปัญหาที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ จึงสามารถสรุปปัญหาในภาพรวมได้ดังนี้

ปัญหาด้านการท่องเที่ยวภาพรวมของพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ปัญหาการจัดการและยกระดับคุณค่าและมูลค่าให้กับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ปัญหาด้านการตลาด โดยเฉพาะตลาดที่เป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพ ปัญหาด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่ยังขาดเรื่องของคุณภาพการให้บริการ การเป็นเจ้าบ้านที่ดี จริยธรรมทางธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และทักษะฝีมือแรงงานที่สำคัญในการเป็นเมืองบริการทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ยังพบปัญหาเรื่องการเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานทางการท่องเที่ยวทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำได้ไม่ครอบคลุม ปัญหาด้านการดูแลความปลอดภัยและสุขลักษณะให้กับนักท่องเที่ยว ปัญหาด้านระบบสารสนเทศทางการท่องเที่ยว ระบบ ICT และปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน เช่น ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ เส้นทางคมนาคมทางบก และทางน้ำ และระบบขนส่งสาธารณะท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสามารถสรุปประเด็นปัญหาการท่องเที่ยวตามรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในการเป็นเมืองชายแดนที่มีมาตรฐาน เช่น เส้นทางคมนาคมทางบก ระบบโลจิสติกส์ขนถ่ายนักท่องเที่ยว และระบบขนส่งสาธารณะท้องถิ่น ที่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

2. ปัญหาด้านระบบสารสนเทศทางการท่องเที่ยว ระบบ ICT เพื่อการท่องเที่ยว เช่น ฐานข้อมูลการท่องเที่ยวที่สามารถสืบค้นได้อย่างเป็นระบบ และระบบบริการสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยว

3. ปัญหาด้านการดูแลความปลอดภัยและสุขลักษณะให้กับนักท่องเที่ยว เช่น จุดบริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน้ำที่สะอาดสวยงาม และห้องน้ำสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ

4. ปัญหาด้านการตลาดที่ไม่สามารถดึงเอาทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจ

2. การวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ Diamond Model ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 4 ด้านที่เชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน ได้แก่ เงื่อนไขปัจจัยการผลิต ปัจจัยอุปสงค์ ปัจจัยบริบทกลยุทธ์การแข่งขัน และปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิเคราะห์ศักยภาพ พบว่า

2.1 เงื่อนไขปัจจัยการผลิต

ด้านเงื่อนไขปัจจัยการผลิตของพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย อำเภอเขมราฐ อำเภอ นาตาล อำเภอโขงเจียมและอำเภอสรินธร์ มีศักยภาพสำคัญ คือ ด้านทรัพยากรมีแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคมีความโดดเด่นเรื่องของ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย อุทยานแห่งชาติผาแต้ม อุทยานแห่งชาติแก่งตะนะ และยังสามารถ เชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติภูจอง-นายอยได้ด้วย รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูล รวมถึงเขื่อนสิรินธรที่เอื้อต่อ การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผจญภัยและแคมป์ แต่ยังขาดการเพิ่มคุณค่าและการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้กับ แหล่งท่องเที่ยว ทำให้จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวลดลง ตลอดจนขาดการพัฒนาองค์ประกอบการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และขาด ระบบการจัดการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีวันพักเฉลี่ยไม่สูงมากนัก

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีระบบการคมนาคมทางบกครอบคลุมเส้นทางการเดินทางหลักแต่ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์ และควรปรับปรุงเรื่องบรรยากาศสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการแก่นักท่องเที่ยว

ด้านบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีจำนวนแรงงานในภาคบริการและการท่องเที่ยวจำนวนมากและยังเคลื่อนย้าย แรงงานไปทำงานในภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศ ซึ่งถือว่าพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีมีความพร้อมทั้งด้าน สถาบันการศึกษาที่ผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มีสถาบันการศึกษาที่สามารถผลิตแรงงานในภาคบริการและการท่องเที่ยว ได้แก่ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์นอุบลราชธานี และ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุบลราชธานีแต่บุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานที่เป็นมืออาชีพด้านการ ท่องเที่ยว และขาดแผนการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงอย่างชัดเจน

ด้านความปลอดภัยเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ยังขาดมาตรฐานที่จริงจังเรื่องการดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางน้ำที่กำลังขยายตัวและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว มาตรฐานแพน้ำเที่ยว แพอาหาร ใบอนุญาต การขับเรือ เป็นต้น และมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัยสำหรับกิจการด้านการท่องเที่ยว (Amazing Thailand Safety and Health Administration (SHA) ซึ่งเรื่องความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับนักท่องเที่ยวจะใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเดินทางมา เที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ถึงแม้จะมีหน่วยงานตำรวจ ท่องเที่ยวคอยให้การดูแล แต่มีกำลังไม่เพียงพอที่จะรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

2.2 ปัจจัยอุปสงค์ จากข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีปัจจุบัน พบว่า อุปสงค์ของ การท่องเที่ยวหลัก คือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีเป็น นักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ 95 และจำนวนนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยอำเภอสรินธร์เป็นอำเภอที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงไป

ยังประเทศลาว กัมพูชา รวมถึงเวียดนาม ซึ่งมีความสะดวกในการคมนาคมทางบกและมีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติโดดเด่น คือ เชื้อนลินิน มีกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรมและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบทั้งการท่องเที่ยว การประชุมสัมมนาและกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ

2.3 ปัจจัยบริบทกลยุทธ์การแข่งขัน พบว่า ด้านเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีมีการจัดตั้งสำนักบริหารยุทธศาสตร์จังหวัดอุบลราชธานีและกลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดอีสานตอนล่าง 2 ในการประสานงานเพื่อเชื่อมโยงและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัดไปสู่การปฏิบัติ แต่ยังคงขาดการบูรณาการจัดการแผนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี และขาดการใช้ศักยภาพของแต่ละอำเภอทั้ง 4 อำเภอที่ตั้งจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและการบริหารจัดการร่วมกัน รวมถึง การ Share Vision and Resource ร่วมกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายและภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

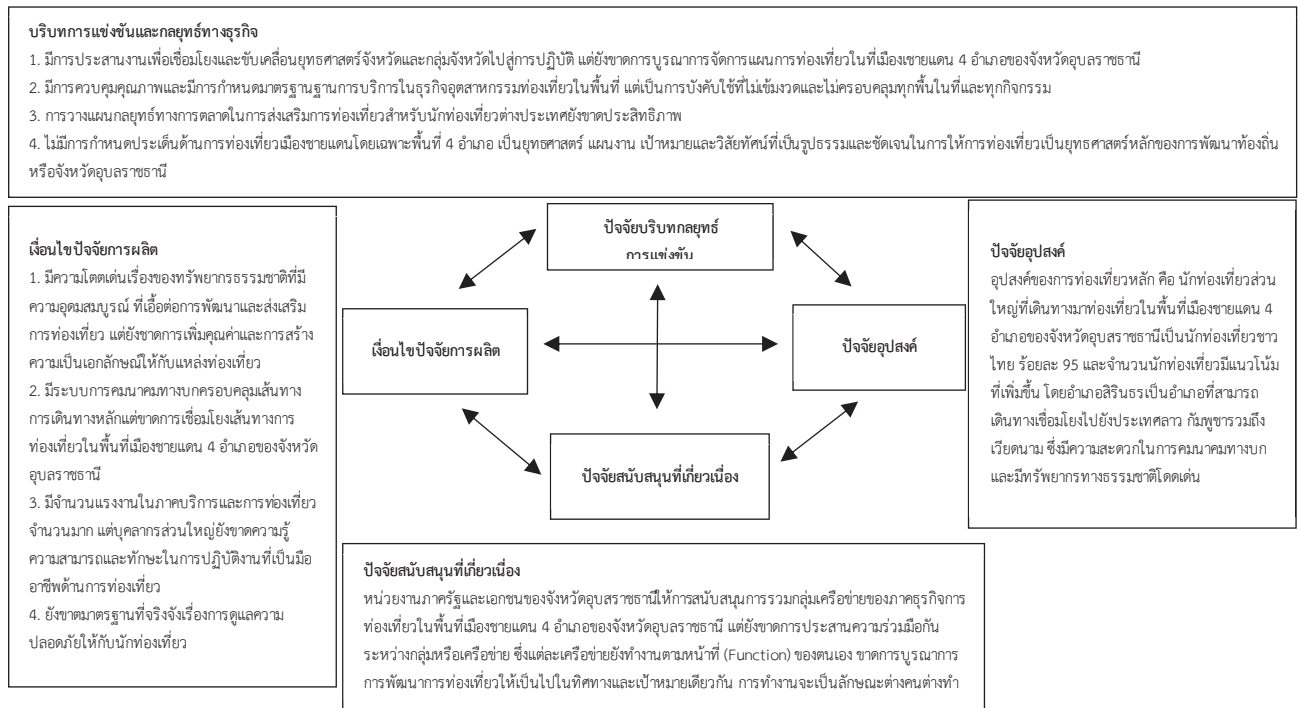
ส่วนเรื่องการควบคุมคุณภาพและมีการกำหนดมาตรฐานการบริการในธุรกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีจะมีการบังคับใช้ที่ไม่เข้มงวดและไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่และทุกกิจกรรม

ด้านการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดในการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศยังขาดประสิทธิภาพ เช่น การประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่มีความความชัดเจน ขาดกิจกรรมทางการตลาดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มาใช้ให้เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจในชุมชนและในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ได้อย่างเต็มศักยภาพ ขาดแผนการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

สำหรับเรื่องของกฎระเบียบและนโยบายภาครัฐ พบว่า ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ไม่มีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ แผนงาน เป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและชัดเจนในการให้การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาท้องถิ่นหรือจังหวัดอุบลราชธานี

2.4 ปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง พบว่า หน่วยงานภาครัฐและเอกชนของจังหวัดอุบลราชธานีได้ให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มเครือข่ายของกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี ทำให้มีกลุ่มสมาคม ชมรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวระดับอำเภอและท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้น แต่ยังคงขาดการประสานความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มหรือเครือข่ายแต่ละเครือข่ายยังทำงานตามหน้าที่ (Function) ของตนเอง ขาดการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกันการทำงานจะเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ที่ผ่านมายังพบว่า นโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมากจะมาจากระดับบนหรือส่วนกลางมากกว่ามาจากความต้องการของคนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ทำให้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและเมื่อพิจารณาระดับของการประสานความร่วมมือกันทางธุรกิจเครือข่ายวิสาหกิจท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี แล้ว ยังมีการดำเนินงานในระดับน้อยมาก ทำให้ขาดความเชื่อมโยงในห่วงโซ่อุปทานและการประสานประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีเป็นแบบแยกอำเภอยังไรก็ตามจากการศึกษาได้พบว่า ในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนสมาคม ชมรมและกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือในเครือข่ายวิสาหกิจทางการท่องเที่ยวขึ้นจำนวนหนึ่งโดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรมซึ่งมีอยู่หลายแห่งซึ่งเพียงพอต่อปริมาณการผลิตบุคลากร แต่หลักสูตรการเรียนการสอนยังขาดความสามารถในการสนองตอบต่อความต้องการอย่างแท้จริงของท้องถิ่นโดยเฉพาะการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่สามารถตอบสนองพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวสมัยใหม่ได้ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยว

สำหรับผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวเพื่อรองรับกลุ่มองค์กรและบริษัท การท่องเที่ยวเพื่อสังคม การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวทางน้ำ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นต้น จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน จังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้เครื่องมือ Diamond Model จึงสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังภาพที่ 2 ด้านล่าง

ภาพที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้เครื่องมือ Diamond Model

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีและการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ คณะผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ในประเด็นทั้งสองส่วนมาใช้ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4 อำเภอ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนจากหน่วยงานภาคเอกชน ผู้แทนจากหน่วยงานภาคชุมชน และกลุ่มนักท่องเที่ยว นำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

3.1 ด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อการท่องเที่ยว

3.1.1 การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้มีความครอบคลุมเส้นทางท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี

3.1.2 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้สามารถรองรับและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ เช่น จุดบริการรับส่งและจุดจอดรถ ห้องน้ำที่สะอาดสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ

3.2 ด้านการสร้างความเชื่อมั่นทางการท่องเที่ยว

การสร้างความเชื่อมั่นทางการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในเรื่องระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เช่น อาชญากรรม/มิจฉาชีพ ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3.3 ด้านการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

การบริหารจัดการระบบ ICT ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถให้บริการที่ครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รวมถึงสามารถสืบค้นข้อมูลในระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวใช้ประโยชน์จากข้อมูลนี้ได้

3.4 ด้านการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีจุดเด่นและเป็นอัตลักษณ์

3.4.1 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยนำเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 4 อำเภอเป็นฐานในการพัฒนา รวมถึงการสร้างเรื่องเล่า (Story telling) ที่สื่อให้เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว

3.4.2 ยกระดับศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว

3.4.3 ออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชายแดนเชื่อมโยงพื้นที่เมืองชายแดนทั้ง 4 อำเภอ โดยนำเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่มาสร้างเป็น Theme ของเส้นทางท่องเที่ยว

3.4.4 ออกแบบและพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ ทักษะและความรู้ของนักท่องเที่ยวจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.5 ด้านนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดน

กำหนดนโยบายในการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อสามารถที่จะดึงดูดและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวสามารถแบ่งปันทรัพยากร และสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานีให้ประสบผลสำเร็จได้เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาศาณการณการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในระดับปานกลาง ทั้งในด้านรายได้และอัตราการเติบโตเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีวันพักเฉลี่ยสูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย ในมิติด้านรายได้จากการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานีมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบว่า ปัญหาด้านการท่องเที่ยวภาพรวมของพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี คือ ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการคมนาคมในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ปัญหาการจัดการและยกระดับคุณค่าและมูลค่าให้กับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ปัญหาด้านการตลาด โดยเฉพาะตลาดที่เป็นนักท่องเที่ยวคุณภาพ ปัญหาด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยวที่ยังขาดเรื่องของคุณภาพ

การให้บริการ การเป็นเจ้าของที่ดิน จริยธรรมทางธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และทักษะฝีมือแรงงานที่สำคัญในการเป็นเมืองบริการทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้แก่ เงื่อนไขปัจจัยการผลิต ปัจจัยอุปสงค์ ปัจจัยบริบทกลยุทธ์การแข่งขัน และปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาศาสนาการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดน 4 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี และการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของการจัดการการท่องเที่ยวเมืองชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานีตามการวิเคราะห์ตามแนวคิดองค์ประกอบของ Porter's diamond model โดย Bouchra & Hassan (2023) ด้านปัจจัยการผลิตในมิติโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวที่ขาดการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเมืองชายแดนของ 4 อำเภอและขาดระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชยุต จิตดำรงสุนทร (2558) เรื่อง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอำเภอเชียงของ ในฐานะอำเภอชายแดน ผลการวิจัยได้เสนอให้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง (Linked Tourism Model) การท่องเที่ยวอำเภอเชียงของในฐานะอำเภอชายแดน โดยมีวัฒนธรรมไทลื้อเป็นฐานเชื่อมโยงกับเมืองห้วยทราย เมืองหลวงน้ำทาของลาว เมืองหล้าและเมืองสิบสองปันทาของจีนตอนใต้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุขุมวิทย์ ไสยโสภณและคณะ (2566) เรื่อง บริบทการท่องเที่ยวข้ามแดน ไทย-ลาว พื้นที่ ท่าลี่-หลวงพระบาง ที่ได้เสนอให้พัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในแม่น้ำโขงจังหวัดเลยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) รวมทั้งการจัดการระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อสามารถให้บริการและสร้างความเชื่อมั่นแก่นักท่องเที่ยวได้ รวมถึงผลการวิจัยของ สมจินต์ ชาญกระปีและนรินทร์ สังข์รักษา (2560) เรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้เสนอว่า การสร้างรูปแบบในการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเชิงเศรษฐกิจจากฐานอัตลักษณ์สู่การเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในคลัสเตอร์เพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักรถผ่านการค้าระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานีที่สำคัญจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานให้มีความครอบคลุมเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อให้สามารถรองรับและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ การสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวได้โดยเฉพาะระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีจุดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีสามารถสร้างจุดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดความจดจำได้โดยการเพิ่มการจัดการระบบ ICT ให้มีประสิทธิภาพเพื่อสามารถสืบค้นข้อมูลในระบบฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเมืองชายแดนได้ รวมถึงการกำหนดนโยบายในการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดนที่จะดึงดูดและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) (2564) สามารถประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างจุดเด่นและสร้างอัตลักษณ์ให้กับทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่เมืองชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีได้ โดยบูรณาการร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ Richards (2020) ได้เสนอไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะเป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวและจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งสำคัญ

ประการหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การถ่ายทอดเรื่องราว ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชายแดนเชื่อมโยงพื้นที่เมืองชายแดนโดยนำเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่มาสร้างเป็น theme ของเส้นทางท่องเที่ยว และพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ ทักษะ และความรู้ของนักท่องเที่ยวจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวดี บุญมาจรินนท์ จันทร์จิตต์ ฐนะศิริ และมนรัตน์ ใจเอื้อ (2565) เรื่อง การออกแบบประสบการณ์ การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เสนอว่า การออกแบบประสบการณ์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มาจากพื้นฐานทุนของท้องถิ่น การมีนักสื่อความหมายท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดและการประสานประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นการสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวที่มีคุณค่า น่าจดจำ และยกระดับการท่องเที่ยวในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอันนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนได้ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงต้องมีการยกระดับศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะการเล่าเรื่องที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของเมืองชายแดนจังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในด้านการออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีเชื่อมโยงพื้นที่เมืองชายแดนโดยนำเอาอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่มาสร้างเป็น theme ของเส้นทางท่องเที่ยว ยังมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พินิตสุภา ธรรมประมวลและกาสัก เต๊ะขันหมาก (2563) เรื่อง การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจชุมชนของชมรมโฮมสเตย์เพื่อนเกษตร อำเภอลือชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ที่ได้เสนอให้มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม 4 เส้นทางบนฐานของทุนวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ เส้นทางท่องเที่ยว การไหว้พระทำบุญ 2 เส้นทาง เส้นทางท่องเที่ยวการเรียนรู้การเกษตรชุมชน 1 เส้นทาง และการเรียนรู้วิถีชาวบ้าน 1 เส้นทาง รวมถึงผลการวิจัยของ Gaoae et al. (2019) เรื่อง การสร้างพรมแดนด้านการท่องเที่ยว เศรษฐศาสตร์การเมืองของการท่องเที่ยวชายแดนของปะเทศจีน ที่ได้เสนอว่า หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนที่สำคัญคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและ กิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานของเอกลักษณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ และเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวชายแดนภายใต้ Theme การท่องเที่ยวที่โดดเด่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น จากความเชื่อมโยงและสอดคล้องของการศึกษาดังกล่าว การพัฒนาการท่องเที่ยวชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์จึงควรให้ความสำคัญกับการสร้างแหล่งท่องเที่ยวให้มีจุดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ รวมถึงการมีนโยบายและแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนที่เป็นรูปธรรมและมีการถ่ายทอดแผนและนโยบายดังกล่าวสู่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีควรพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคทางการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมเส้นการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดนเพื่อให้สามารถรองรับ และ ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง เช่น ตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง รวมถึงหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว เช่น ททท. สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3. ควรมีการกำหนดนโยบายในการบูรณาการแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่เมืองชายแดนที่จะดึงดูดและเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวและเชื่อมโยงเครือข่ายภาคีด้านการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ได้

4. ควรมีการออกแบบและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น รวมถึงเรื่องเล่า ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองชายแดนของจังหวัดอุบลราชธานี

5. ควรมีการยกระดับศักยภาพของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในการนำเที่ยวและการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะทักษะการเล่าเรื่อง ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรมแก่นักท่องเที่ยว

6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีควรกำหนดแผนและนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนอย่างเป็นรูปธรรมและกำหนดคณะกรรมการดำเนินงานด้านการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนที่เชื่อมต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและราชอาณาจักรกัมพูชา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเมืองชายแดนจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองชายแดนต่อไป

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อช่วยส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่เมืองชายแดนที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสามารถนำเอาทรัพยากรในพื้นที่ของชุมชนมาต่อยอดเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางการท่องเที่ยวได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อเป็นเมืองต้นแบบเมืองท่องเที่ยวชายแดนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้การสนับสนุนโดยแหล่งทุนวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ มะโนรมย์. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง พัฒนาการและการขยายตัวของเมืองชายแดน กรณีศึกษาเมืองโขงเจียม

จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ Q1-Q4 ปี 2560-2561. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564

จาก <https://www.mots.go.th/news/category/531>.

คณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง. (2560). แผนปฏิบัติการ

พัฒนาการท่องเที่ยว ภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง พ.ศ. 2560-2564.

สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/072/13.PDF>.

จารุวรรณ เพียรธนดล. (2564). ผู้จัดการบริษัท. บริษัท เอ็มเจ ฮอติเคย์ ทัวร์. สัมภาษณ์. 14 กันยายน 2564.

ชยุต จิตดำรงสุนทร. (2558). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอำเภอเชียงของ ในฐานะอำเภอชายแดน. *วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา*, 7(3), 77-78.

พนิตสุภา ธรรมประมวล และกาสัก เตชะขันหมาก (2563). การพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานทุนทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจชุมชนของชมรมโฮมสเตย์เพื่อนเกษตร อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 40(1), 65-83.

ศราวดี เทียมประเสริฐ. (2564). ผู้ประกอบการบริษัท. บริษัท แอททูลทราเวล. สัมภาษณ์. 16 กันยายน 2564.

สมจินต์ ขาญกระปี่และนรินทร์ สังข์รักษา. (2560). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดสุพรรณบุรี.

Veridian E-Journal, Silpakorn University, 10(2), 2410-2425.

สุขุมวิทย์ ไสยโสภณและคณะ. (2566). บริบทการท่องเที่ยวข้ามแดน ไทย-ลาว พื้นที่ ท่าลี่-หลวงพระบาง. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3(6), 839-860.

สุวดี บุญมาจรินทร์ จันทระจิตต์ ฐณะศิริ และมนรัตน์ ใจเอื้อ. (2565). การออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ฐานโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 19(2), 84-92.

สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. (2563). สถิติการเดินทางเข้าออกจุดผ่านแดน. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564 จาก https://www.immigration.go.th/?page_id=1564.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (2564). *Creative Economy พาเศรษฐกิจไทยก้าวไกลสู่สากล*. สืบค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2564 จาก <https://www.nxpo.or.th/th/9440>.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570)*. สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2565 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651.

Bouchra, N.H. & Hassan, R.S. (2023). Application of Porter's Diamond Model: A Case Study of Tourism Cluster in UAE, In Ebrashi, R., Hattab, H., Hassan, R.S. & Bouchra, N.H. (Ed.). *Industry Clusters and Innovation in the Arab World*. (73-80). Leeds: Emerald Publishing Limited.

Gaoae, J. et al. (2019). *Tourism Border-Making: A Political Economy of China's Border Tourism*. Retrieved March 20, 2020, from <http://www.elsevier.com/locate/annals>.

Richards, G. (2020). Designing Creative Places: The Role of Creative Tourism. *Annals of Tourism Research*, 8, 1-11.

Wieckowski, M. (2023). How Border tripoints offer Opportunities for Transboundary Tourism Development, *Tourism Geographies*, 25(1), 310-333.